

De impact van het radicaliseringsdebat op jongeren

Deze tekst werd geschreven door vzw Motief naar aanleiding van de studiedag 'De impact van het radicaliseringsdebat', die doorging op 5 februari 2015.

© Verspreiden en gebruiken van deze tekst is enkel toegestaan als de bron vermeld wordt.

Inleiding

Het thema 'radicalisering' beheerst momenteel het maatschappelijke debat: het vertrek van jongeren naar Syrië, de aanhoudende polarisatie in het publieke debat, de anti-terreuracties, paramilitairen in het straatbeeld, de ontelbare onterechte aanhoudingen van 'verdachte figuren' en ga zo maar door. De sfeer wordt alsmar grimmiger. Conflicten die zich in het verleden ver in het Midden-Oosten afspeelden, lijken dichter bij huis te komen.

Onder invloed van de angstpsychose voor nieuwe terroristische aanvallen die er momenteel heerst, probeert men via een repressieve/agressieve aanpak greep te krijgen op 'het gevaar'. Zonder eerst helder te analyseren en te definiëren wat het gevaar precies is. Onder het veel te ruime en vage label van 'radicalisering' wordt vandaag zowat elke jong-volwassene met een moslimachtergrond benaderd als een potentiële terrorist (in wording).

Intussen wordt er wel onderzoek verricht en gedebatteerd over wat de mogelijke beweegredenen zijn van jongeren om België te verlaten en ten strijde te trekken naar een gebied waar ze vaak nooit eerder geweest zijn. Maar geruststellend lijkt dit nauwelijks te werken. Integendeel: de enorme complexiteit van het probleem wordt alsmar duidelijker. Uit de verhalen van jonge Syriëstrijders doemen problemen op die we als samenleving niet stante pede kunnen oplossen –en al helemaal niet door het leger in te schakelen. En de vraag is nog maar *of* we bereid zijn ze te erkennen en aan te pakken op lange termijn. Er is duidelijk sprake van een maatschappelijke voedingsbodem die verzet oproept bij jongeren ten aanzien van de samenleving waarin ze opgegroeid zijn: ervaringen van discriminatie, uitsluiting, vernedering en onrecht, het gebrek aan toekomstperspectieven, enz. Wanneer deze jongeren – die terechte vragen stellen -niet au sérieux genomen worden leidt dit tot meer frustraties en vervreemding. Jongeren verzetten zich dan ofwel binnen ofwel buiten de democratische rechtsorde.

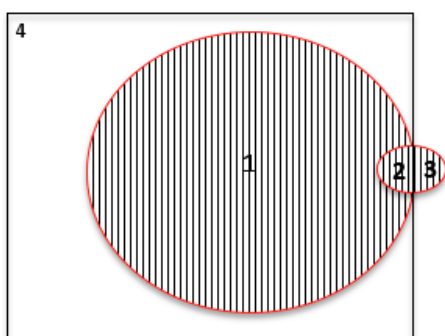
Wat opvalt, is dat zeer verschillende houdingen zoals radicalisme en activisme (vormen van verzet die zich binnen de democratische rechtsorde situeren) en gewelddadig extremisme (dat zich buiten de bestaande rechtsorde situeert) in het debat vandaag onder één en dezelfde noemer worden geplaatst. Hierdoor zien we dat elke vorm van verzet, opstandig of 'afwijkend' gedrag als potentieel gevaarlijk en crimineel wordt beschouwd en ook als dusdanig benaderd wordt. En inmiddels de héle groep van 'moslimjongeren' gevisieerd wordt.

Deze onduidelijke afbakening van 'het probleem' in combinatie met een repressieve reactie erop heeft vandaag een nefaste weerslag op moslimjongeren. In de 'strijd tegen radicalisering' lijken we volledig voorbij te gaan aan het gegeven dat moslimjongeren ook –en in de eerste plaats– adolescenten, 'pubers' zijn en dat 'opstandig gedrag' een normaal onderdeel vormt van de ontwikkelingsfase die jongeren tussen grofweg 12 en 25 jaar doormaken. Het is ronduit verontrustend om te zien hoe alle handelingen, uitspraken, keuzes van moslimjongeren door het radicaliseringsdiscours 'gereframed' worden: het werken aan identiteitsontwikkeling bijvoorbeeld, wordt vandaag plots benoemd als 'preventie van radicalisering' –zelfs in groepen en op plaatsen waar er geen sprake is van Syriëvertrekkers. Eerstelijnswork krijgt het advies om 'klikpersonen' te installeren om de bewegingen van moslimjongeren (beter) op te volgen en krijgt 'checklisten' om alarmerend gedrag tijdig te kunnen detecteren en te signaleren. Wat de vertrouwensrelatie tussen eerstelijnsworkers en jongeren niet enkel ernstig hypothekeert maar ook wegleidt van zorg voor een

pedagogisch verantwoorde aanpak. De broodnodige zoektocht naar hoe we maatschappelijk kwetsbare jongeren kunnen ondersteunen om hun plek te vinden in, en kritisch deel te nemen aan deze samenleving dreigt buiten beeld te raken omdat we te druk bezig zijn met 'hoe ervoor te zorgen dat jongeren niet radicaliseren'. Het is zeer waarschijnlijk dat we op deze manier 'het probleem' net gaan vergroten in plaats van bestrijden.

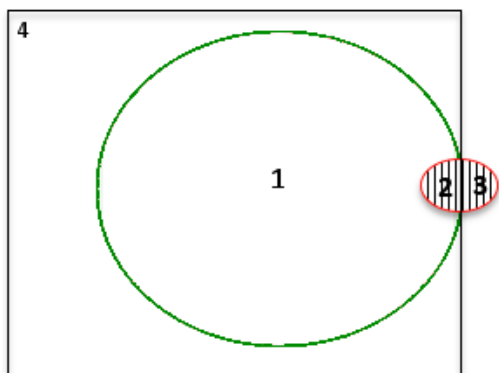
Precies daarom willen we vandaag een poging doen om in de specifieke context van het huidige radicaliseringsdiscours een pedagogisch verantwoorde houding te ontwikkelen in het eerstelijnswork: hoe kunnen we (maatschappelijk-kwetsbare) jongeren ondersteunen in een positieve identiteitsontwikkeling, hoe vermijden we dat eerstelijnsworkers nieuwe kwetsures creëren – o.m. doordat we bezet zijn door het radicaliseringsdiscours? We zien dan ook een verschil in het huidige debat en het debat dat nodig is om alle betrokkenen verder te helpen: de focus ligt respectievelijk op het repressieve en op het pedagogische.

Huidig debat : Repressieve focus in radicaliseringsdebat

1. Grote cirkel:	moslimjongeren die mogelijk vatbaar zijn voor 'radicale ideeën'	preventie/ detectie
2. Doorsnede cirkels:	'geradicaliseerde' jongeren	bestrijden / bestraffen
3. Rechterhelft kleine cirkel:	extremistische jongeren	justitie
4. Kader:	binnen of buiten democratische rechtsorde	

Gewenst debat: Pedagogische focus in radicaliseringsdebat

1. Grote cirkel:	moslimjongeren	identiteitsontwikkeling ondersteunen
2. Doorsnede cirkels:	vatbaar voor extremistisch gedrag	vertrouwensbreuk herstellen
3. Rechterhelft kleine cirkel:	extremistische jongeren	gespecialiseerde hulpverlening + justitie
4. Kader:	binnen of buiten democratische rechtsorde	

In dit document zullen we verder ingaan op een aantal problematische tendensen die we opmerken in de opstelling van eerstelijnsworkers ten aanzien van jongeren, onder invloed van het radicaliseringsdiscours. Vervolgens schuiven we enkele aandachtspunten voor een pedagogisch verantwoorde aanpak naar voren. We eindigen met een leidraad voor het voeren van een constructief gesprek over levensbeschouwing en identiteit.

TENDENSEN IN DE OPSTELLING VAN OPVOEDERS TEN AANZIEN VAN JONGE MOSLIMS

A. De islam wordt als hét probleem gezien

Vaak worden de islam en moslims in media, literatuur en het maatschappelijke debat voorgesteld als gevaarlijk, onderdrukkend voor vrouwen en holebi's, onverdraagzaam, achterlijk, irrationeel,... Ook wordt er in de media heel veel aandacht besteed aan gewelddaden die in naam van 'de islam' gepleegd worden. Bovendien wordt er geeïst dat moslims zich uitspreken tegen deze aanslagen of worden ze ter verantwoording geroepen.

Op heel wat plekken in onze samenleving heerst een vijandige of angstige houding ten aanzien van moslims. Daardoor hebben jonge moslims het moeilijker om een positieve identiteit op te bouwen. Ze leven vaak in twee werelden en vinden moeilijk een plaats vinden waar ze zichzelf kunnen zijn. Het lijkt alsof ze moeten kiezen tussen hun verschillende deelidentiteiten.

bv Moslim of Belg?

Die negatieve beeldvorming over islam leidt er ook toe dat 'moslim zijn' bijna als een diagnose gaat functioneren: Wanneer een moslimjongere een probleem heeft, of wanneer een moslimjongere zich anders gedraagt dan een opvoeder verwacht, dan zoekt men de oorzaak hiervoor vaak in de eerste plaats in de geloofsovertuiging van deze jongere. Men vergeet als het ware de andere deelidentiteiten en de ruimere leefwereld van deze jongere te bekijken om na te gaan of er ook andere factoren zijn die het probleem of het gedrag kunnen verklaren, zoals bijvoorbeeld: socio-economische positie, migratie, gezinssituatie, leeftijd, gender, psychologische kenmerken, leerproblemen enz.

B. Alarm-houding leidt tot Handelingsdrang / Handelingsverlegenheid

Heel wat opvoeders voelen zich onzeker wanneer ze met moslimjongeren werken. Vooral wanneer het gesprek over islam of geloof gaat, hebben ze de indruk dat ze extra op hun hoede moeten zijn.

Deze alarmhouding wordt in de hand gewerkt door verschillende factoren:

- de actualiteit waarin men de islam voortdurend als een gevaarlijke godsdienst voorstelt.
- het gegeven dat veel opvoeders niet geleerd hebben of niet de gewoonte hebben om over godsdienst of levensbeschouwing te praten.
- het gegeven dat veel opvoeders een ander levensbeschouwelijke referentiekader hebben dan de moslimjongeren waarmee ze werken.

Dit kan leiden tot handelingsverlegenheid:

Opvoeders ervaren angst om te handelen, hebben het gevoel niet de nodige expertise te hebben om met de jongeren te werken of in gesprek te gaan. Opvoeders zijn bang dat ze iets verkeerd zullen zeggen of doen en kiezen er sneller voor om jongeren door te verwijzen naar een andere instantie.

Bv: Wanneer een jongere in de klas weigert om een kauwgom in de vuilbak te gooien met het argument dat het weggooien van voedsel 'haram' is, weet de leerkracht niet hoe zij/hij hierop moet reageren.

Of tot handelingsdrang:

Opvoeders hanteren vaak strengere grenzen ten aanzien van moslimjongeren, en zullen hen ook meer en scherper bevragen omtrent hun overtuigingen en praktijken, dan andere jongeren.

Bv: Wanneer een jongere zijn baard laat groeien of een hoofddoek begint te dragen, wanneer een jongere enkele dagen niet van zich laat horen, wanneer een jongere zich bekeert tot de islam,... wordt dit gedrag vaak onmiddellijk op wantrouwen onthaald of geproblematiseerd: de jongere ervaart achterdocht en wordt als het ware gedwongen om te bewijzen dat hij/zij niet aan het radicaliseren is.

C. Polarisatie

Individuele met gelijkaardige belangen en overtuigingen organiseren zich in groepen waarbij ze gemeenschappelijkheid beleven en een thuis vinden, het eigen culturele erfgoed of gemeenschappelijke interesses (verder) ontwikkelen, stem geven aan de noden en belangen van de eigen leden, enz. Deze groepsvorming krijgt gestalte in politieke partijen, maar ook in kerken en moskeeën, net zoals ook in de organisatie van ons onderwijs, het verenigingsleven, op het internet. De spanning tussen de aanwezige tegengestelde belangen en standpunten hoort bij een open democratische samenleving. Het creëert polemiek en machtsstrijd over hoe we onze samenleving zullen inrichten en daagt ons uit om aanvaardbare compromissen te zoeken tussen eigenbelang en gemeenschappelijk belang. Deze polemiek kan echter ook op de spits gedreven worden en doorslaan in polarisatie. Daarbij wordt dan niet langer een pragmatische opstelling gehanteerd in het zoeken naar aanvaardbare compromissen, maar vervallen één of meerdere partijen in de polemiek in een principiële opstelling: de eigen identiteit wordt gebetonneerd, de verschillen met de tegenpartij worden uitvergroot en als fundamenteel incompatibel voorgesteld. De tegenstander wordt als vijand beschouwd waarmee niet langer gediscussieerd wordt maar die het zwijgen opgelegd moet worden. Dan bedreigt polarisatie het democratisch proces. Negatieve polarisatie tast maatschappelijke, politieke en persoonlijke relaties aan en zet het samenleven onder druk.

In zo'n klimaat wordt het voor opvoeders quasi onmogelijk om als brugfiguur, vertrouwenspersoon, of belangenbehartiger te werken van jonge moslims. Wanneer moslimjongeren bij voorbaat worden gepercipieerd als 'potentieel gevaar' of risico. Ze worden zowel door jongeren als door de rest van de samenleving als het ware gedwongen om één kant te kiezen.

D. Radicaal zijn wordt op zich al als problematisch beschouwd

Het huidige 'radicaliseringsdiscours' creëert spraakverwarring. Termen zoals radicalisme, activisme, extremisme en terrorisme worden door mekaar gebruikt en onder één noemer ondergebracht, m.n.: een gevaar voor onze democratische rechtsstaat.

Radicaal zijn, betekent naar de wortel gaan, naar het meest wezenlijke van een gedachtengoed gaan om vanuit die essentie te handelen. Radicaliseren verwijst dus eigenlijk naar het proces waarin iemand – op persoonlijke wijze - naar een grondigere beleving en/of een verdieping van zijn politieke of levensbeschouwelijke overtuiging groeit.

Of je nu een radicale veganist bent, een anarchist, een boeddhist die zen-monnik wil worden, of een orthodoxe gelovige: het staat mensen vrij een eigen invulling aan een levensstijl, politieke overtuiging of geloof te geven. Indien we onze democratie 'radicaal' willen verdedigen, dan moeten we hierover ook consequent en zorgvuldig blijven denken en handelen en dus ook aanvaarden dat mensen het recht hebben om er een (zelfs ultra-orthodoxe of net ultraliberale) levensbeschouwing of politieke overtuiging op na te houden. Radicalisme situeert zich met andere woorden binnen de grenzen van een democratische rechtsstaat.

Ook is het toegestaan zich rond de eigen (al dan niet radicale) politieke of religieuze idealen te organiseren en ernaar te streven om deze via democratische weg en op een legale wijze ingang te doen vinden in de samenleving. Dit benoemen we dan als 'activisme'.

Eens de grenzen van de democratische rechtsstaat overschreden worden, spreken we niet meer van radicalisme en activisme, maar wel van 'extremisme': dit gebeurt wanneer men de eigen politieke of levensbeschouwelijke ideologie en praktijk aan anders-denkenden gaat opleggen of vanuit de eigen ideologie de democratische rechten van anders-denkenden gaat schaden of ontnemen.

'Radicalisme' en 'radicaliseren' worden vandaag echter systematisch geassocieerd met extremisme en terreur. In het heersende debat wordt voornamelijk een onderscheid gemaakt tussen enerzijds 'radicaliserende of geradicaliseerde moslims' (lees: gevaarlijke moslims) en 'gematigde moslims' anderzijds (lees: ongevaarlijke moslims). Waardoor elke moslim(jongere) die op zoek gaat naar een diepere beleving van zijn geloof -in de perceptie van de buitenwereld- al gauw in de gevarezone terecht komt. De 'radicale islam' of 'gevaarlijke islam' wordt bovendien vaak gelijkgesteld aan Salafisme. Het Salafisme is echter niet meer dan een stroming binnen de islam die een terugkeer naar de bronnen van de islam bepleit, zich baseert op een letterlijke lezing van de islamitische bronnen en een leven nastreeft naar het voorbeeld van de profeet Mohammed. In die zin is deze stroming erg vergelijkbaar met orthodoxe stromingen binnen het christendom en het jodendom. Zoals hierboven reeds gesteld werd: het orthodoxe karakter an sich werpt geen probleem op binnen een democratische rechtsstaat. Enkel indien deze orthodoxie doorslaat naar extremisme, komt de democratie in gevaar .

Dat 'radicalisme' en 'radicalisering' an sich al zo geproblematiseerd wordt, heeft een diepgaande impact op zowel eerstelijns werkers als op moslimjongeren zelf. Een normale identiteitsontwikkeling van jongeren, ook op levensbeschouwelijk vlak, wordt quasi onmogelijk: het zoekproces van jonge moslims naar een eigen betekenis en beleving van hun gelovige traditie krijgt alsmaar minder ruimte en wordt als het ware gepercipieerd als 'risico-gedrag' dat nauwlettend opgevolgd moet worden. Gelovige jongeren dreigen op die manier gecriminaliseerd te worden— enkel en alleen omwille van hun gelovig-zijn. Eerstelijns werkers worden alsmaar vaker in de rol van politieagent geduwd.

E. Focus op repressie

Hoewel politici voortdurend beweren dat ze maatregelen nemen ter 'preventie', zien we dat het in de praktijk toch dikwijls om repressieve maatregelen gaat. De focus ligt alleszins eerder op het bestrijden en bestraffen van mogelijke misdrijven, in plaats van het 'saneren' van de voedingsbodem en inzetten op een pedagogische aanpak. Er worden extra politieagenten, militairen en veiligheidsdiensten ingezet. Jongeren die 'het label 'geradicaliseerd' opgeplakt krijgen, worden als potentiële criminelen en terroristen in het oog gehouden en gescreend, om ze, bij de minste verdachte beweging, op te pakken. Beroepsgeheim, en burgerrechten zoals vrijheid van meningsuiting en privacy worden voor grote groepen burgers ingetrokken of aangepast 'om onze veiligheid te waarborgen.'

Bv: Jongeren die op Facebook radicale uitspraken doen, of zeggen dat ze begrip hebben voor de aanslag op Charlie Hebdo, of weigeren mee te gaan met de hype #jesuischarlie worden hiervoor op de vingers getikt door leerkrachten, worden de toegang ontzegd tot het jeugdhuis, of krijgen zelfs de politie aan de deur.

Van opvoeders wordt verwacht dat zij mee helpen om 'verdachte' jongeren in het oog te houden en dat ze duidelijk maken aan de jongeren dat bepaalde uitspraken niet kunnen. Soms wordt zelfs gevraagd om signalen van radicalisering door te spelen aan de politie of veiligheidsdiensten, waardoor vertrouwensrelaties bedreigd worden.

Wanneer men het heeft over preventie, dan valt niet alleen op dat hiervoor in verhouding veel minder middelen worden ingezet, maar ook dat preventie vaak vernauid wordt tot 'het leren detecteren en doorgeven van signalen van radicalisering'.

Preventie wordt met andere woorden vaak verengd tot 'ingrijpen op de voorbereidende stap naar repressie'. Preventie lijkt op dit moment ook van toepassing te zijn op alle moslimjongeren, vanuit het idee dat ze allen vatbaar zijn voor radicalisering en dus extremisme.

F. Over-responsabilisering

In onze samenleving worden mensen meer en meer zelf verantwoordelijk gesteld voor maatschappelijke problemen als armoede, werkloosheid, discriminatie,... De kansen zouden voor het grijpen liggen, indien je maar 'wilt'. Hierdoor minimaliseert men de structurele achterstellingsmechanismen in onze samenleving. Daarnaast negeert men bovendien de draagkracht van mensen – die afhankelijk is van hun positie, bewegingsruimte, individuele vaardigheden en capaciteiten in onze samenleving.

Deze opstelling hanteert men ook meer en meer ten aanzien van jongeren en pubers, die minder dan volwassenen kunnen inschatten wat de gevolgen zijn van hun gedrag, opstelling, of uitspraken. Ook opvoeders dreigen soms uit oog te verliezen dat moslimjongeren, net als andere jongeren, de kans moeten krijgen om te puberen: te experimenteren met ideeën en gedrag, grenzen op te zoeken, te provoceren,... en met vallen en opstaan verantwoordelijkheid te leren nemen.

PEDAGOGISCHE AANDACHTSPUNTEN BIJ DE IDENTITEITSONTWIKKELING VAN (MOSLIM)JONGEREN

Jongeren zijn in eerste plaats jongeren

De precortex, het gedeelte van de hersenen dat instaat voor genuanceerd denken, rationele beslissingen nemen en emoties controleren, is –gemiddeld genomen– voor ons 25ste levensjaar nog niet volgroeid. Dat zorgt ervoor dat adolescenten sterker dan volwassenen gevoelig zijn voor zwart-wit-denken en eenvoudige oplossingen voor complexe problemen. Ook hebben ze vaak moeite om hun emoties te controleren en de gevolgen van hun keuzes te overzien. Verder hebben jongeren in deze leeftijdsfase moeite met het juist interpreteren van sociale signalen: ze denken al snel dat een ander hen niet respecteert en ze voelen zich snel aangevallen. De hormoonspiegel stijgt, met als gevolg grote stemmingswisselingen, een neiging tot roekeloos gedrag en het opzoeken van kicks. Dit is een normale en onvermijdelijke fase in de lichamelijke ontwikkeling. waartegen men niet angstig of afkerig hoeft te reageren.

Uit onderzoek blijkt dat een positief stimulerende omgeving voor een groot deel het risico op ontspoord gedrag teniet kan doen.

- Opvoeders kunnen bijvoorbeeld bijdragen tot het 'volgroeien' van het nog onontwikkelde denken door onvermoeibaar **kritisch en genuanceerd denken te blijven stimuleren** en daarin **zelf het goede voorbeeld** te geven.

Jongeren hebben nood aan erkenning, waardering en bevestiging

Jongeren hebben nood aan een zelfbeeld waarop ze trots kunnen zijn. Ze hebben nood aan succeservaringen. Ze willen gewaardeerd worden en hebben bevestiging nodig. Deze nood is nog hoger bij maatschappelijk kwetsbare jongeren die te maken hebben met uitsluiting, discriminatie, islamofobie of racisme, vernedering enz.

- Opvoeders kunnen hieraan bijdragen door **in het zoekproces van deze jongeren waarderend en bevestigend aanwezig te zijn** en door jongeren kansen te bieden voor **succeservaringen**. Maar minstens even belangrijk zijn een uitgesproken **anti-racistische houding**, een volgehouden verzet tegen pestgedrag en tegen de uitsluiting van kwetsbare jongeren. Jongeren moeten (opnieuw) kunnen ervaren dat ze een waardevolle plaats hebben in onze samenleving en een zinvolle bijdrage kunnen leveren.

Daarbij komt nog dat jongeren vaak sterker dan volwassenen geraakt worden door onrecht. Ze reageren verontwaardigd en stellen zich vaak heel idealistisch op.

- Het is belangrijk dit **idealisme ernstig te nemen** en jongeren kansen te bieden om uiting te geven aan hun verontwaardiging en idealisme, en mee te zoeken hoe ze zich kunnen engageren tegen het onrecht dat ze ervaren, zonder zichzelf of hun omgeving daarmee schade te berokkenen.
- Empathie met de verontwaardiging van de jongere over onrecht, geeft je mogelijkheden om contact te leggen en vertrouwen op te bouwen.

Jongeren hebben nood aan experimenteer-ruimte

Het opbouwen van een identiteit is een dynamisch proces. In de adolescentie kenmerkt dit proces zich vaak door het verkennen en uittesten van afwijkende standpunten of visies, radicaal van mening te veranderen, inconsequenties, het maken van keuzes die achteraf niet de goede bleken te zijn, het uitdagen van volwassenen enz.

- Het is belangrijk dat jongeren van hun opvoeders het nodige **vertrouwen krijgen** om dit proces zelf te doorlopen, om de eigen mogelijkheden en beperkingen met vallen en opstaan te leren kennen.

Daarbij is het belangrijk dat opvoeders zich niet argwanend of afwijzend opstellen, maar dat ze zich betrokken tonen, o.m. door met de jongeren het gesprek te blijven aangaan.

- Anderzijds daagt dit opvoeders ook uit om jongeren **een plek te bieden waarin ze maatschappelijke spanningen kunnen bespreken en uiting kunnen geven aan hun emoties hierover**, waarin ze kunnen kennis maken met visies van anderen en waarin ze uitgedaagd worden om het eigen standpunt te (her)formuleren, verdiepen en nuanceren.

Jongeren hebben nood aan grenzen

Naast vrijheid en vertrouwen om te experimenteren, hebben opgroeiende jongeren ook grenzen nodig. Deze grenzen zijn nodig om:

- jongeren te behoeden voor risicovol gedrag, waarmee ze zichzelf of hun omgeving in gevaar brengen
- consequent op te treden tegen uitsluiting, pesten, racisme, islamofobie, gewelddadig gedrag enz.
- jongeren te leren dat regels en grenzen nodig zijn om te kunnen samenwerken of samenleven

Op veel plekken ervaren jongeren echter dat er geen duidelijke grenzen zijn. Op het internet bijvoorbeeld worden nauwelijks grenzen gesteld aan onverantwoord gedrag en ervaren jongeren heel weinig controle. Jongeren zijn ook vrij impulsief en neigen – in sommige gevallen – sneller tot het gebruik van agressie of geweld. Het is vaak een teken dat ze machteloosheid ervaren, zich niet gehoord voelen of zich verbaal niet kunnen uitdrukken.

- Als opvoeder is het de opdracht om duidelijke grenzen aan te geven: geweld mag in geen enkel geval getolereerd worden. In dat opzicht gaat het niet enkel om fysiek geweld, maar ook racistische uitlatingen vallen onder verbaal geweld en hebben een impact op jongeren. Train jongeren in geweldloze communicatie.
- Belangrijk bij het stellen van grenzen is dat deze **duidelijk** gecommuniceerd worden en dat er **consequent** naar gehandeld wordt. Ook is het belangrijk om zoveel mogelijk de jongeren **duidelijk te maken waartoe grenzen gesteld worden, welke grenzen en regels onderhandelbaar zijn en welke niet, en hierover met hen in gesprek te gaan.**

In een schema:

Moslimjongeren worden bedreigd door	<i>Opvoedingsnoden</i> ← (moslim)jongeren →	Moslimjongeren worden ondersteund door
Problematisering islam Polarisering Repressie	<i>Erkenning en waardering krijgen</i>	Zoektocht naar eigen ik ondersteunen Erkennen van de eigen, unieke identiteit Waarderen en bevestigen van hun zoekproces Kansen creëren voor succeservaringen Ruimte aanbieden om idealisme te uiten Vertrouwensband opbouwen Anti-racistische opstelling bewaken
Handelingsdrang Repressie Over-responsabilisering Polarisering	<i>Veilige experimenteerruimte krijgen</i>	Ruimte en vertrouwen geven In gesprek blijven gaan zonder af te wijzen Uitdagen om standpunten te nuanceren en verdiepen (bv versch. visies aanbieden) Kansen creëren om in gesprek te gaan over maatschappelijke spanningen en emoties
Handelingsverlegenheid Handelingsdrang	<i>Grenzen leren kennen</i>	Duidelijke grenzen stellen Grenzen consequent hanteren en bewaken In gesprek gaan over waarom van grenzen
Over-responsabilisering Repressie	<i>Mogen puberen en groeien</i>	Typisch pubergedrag niet over-problematiseren / criminaliseren Zwart-wit-denken niet angstvallig veroordelen Uitdagen om standpunten te nuanceren en ver- diepen (oa. door zelf goede voorbeeld te geven)

**LEIDRAAD
VOOR EEN CONSTRUCTIEF GESPREK
OVER LEVENSBESCHOUWING EN IDENTITEIT**

1. Het proces heeft voorrang op de inhoud

- * Het **opbouwen van vertrouwen en respect** heeft voorrang op het vinden van een “waarheid”
- * Vertrouwen en respect opbouwen, lukt alleen als je dit ook zelf “**voorleeft**”:
 - > Bv door in gesprekken niet naar eensgezindheid te streven: verschillen mogen er zijn, **we verschillen en dat is ok**
 - > Bv door aan te geven dat het ok en normaal is om **van mening te veranderen**
 - > Bv door er geen probleem van te maken als er **tegenstrijdigheden** in iemands verhaal of houding zitten

2. Inzoomen op betekenis, beleving en ervaring, niet op waarheid of gelijk

- * Door te peilen naar de **beleving en ervaring van mensen**:
 - > Bv door te peilen naar welke **bezorgdheid** er achter hun houding of uitspraak zit
 - > Bv door te vragen waarom ze het **belangrijk vinden** om deze houding aan te nemen, of die uitspraak te doen
 - > Bv door te peilen naar hoe mensen zich **voelen** bij de houding die ze aannemen
 - > Bv door te peilen naar wat en hoe deze houding of die mening hen **vooruit helpen, steunen, richting geven,...**

Opm:

*-> Mensen die tot minderheidsgroepen behoren worden al heel vaak in vraag gesteld, worden al heel vaak gevraagd zich te verantwoorden, hun opstelling te verklaren,... Het is dan ook belangrijk om telkens af te wegen of het bevragen het opbouwen van vertrouwen en respect niet in de weg staat. Anderzijds is het ook belangrijk om toe te laten, of te stimuleren dat ‘vanzelfsprekende’ normen of waarden of zogenaamde ‘verworvenheden’ in vraag gesteld worden. Op die manier zijn het niet enkel de minderheidsgroepen die uitgedaagd worden om kritisch naar zichzelf te kijken, maar ook de dominante groepen.
-> Het is belangrijk om bij het peilen en bevragen geen vragen te stellen die veroordelend zijn of klinken. Vooral “waarom-vragen” kunnen zo overkomen. Bij “wat” en “wanneer” en “hoe”-vragen is dat minder vaak het geval.*

3. Je rol heeft voorrang op je visie

- * Als eerstelijnswerker heb je de rol om een **vertrouwensband op te bouwen met de jongeren, hun zoekproces onvoorwaardelijk te ondersteunen,...** Je doet dit uiteraard vanuit een bepaalde visie, maar het is niet je rol om jongeren naar die visie toe te leiden.
- * Als je toch je visie geeft, dan moet dit **een functie** hebben die het zoekproces, emancipatieproces, vertrouwensband,... ondersteunt (en niet belemmert).
- * Je hoeft geen ‘islam-expert’ te zijn om een gesprek over islam te kunnen begeleiden. Je rol is immers niet om antwoorden te geven, maar **met jongeren mee te zoeken**.

4. Grenzen stellen in het proces, niet in de inhoud

* **Geen inhoudelijke grenzen stellen:** het is belangrijk om het zoekproces van jongeren, hun stellingnames, hun overtuigingen - hoe vreemd of radicaal ze voor jou ook klinken - niet te veroordelen

* **Wel grenzen stellen op het vlak van houding:** van jongeren vereisen dat ze:

- elkaar niet veroordelen
- aanvaarden dat er verschillende meningen en opstellingen zijn (en dus hun mening niet opdringen of opleggen)
- elkaar niet pakken op tegenstrijdigheden
- niet veralgemenen, steeds vanuit de eigen persoon of ervaringen spreken

Samengevat:

Proces heeft voorrang op inhoud

Opbouwen van respect en vertrouwen heeft voorrang op waarheid

Respect en vertrouwen consequent voorleven:

- verschillen, tegenstrijdigheden, veranderingen toelaten

Inzoomen op betekenis, beleving en ervaring (niet op waarheid en gelijk)

Zoekproces ondersteunen heeft voorrang op je visie geven

Grenzen stellen in het proces, niet in de inhoud:

- niet veroordelen
- verschillen, tegenstrijdigheden, veranderingen toelaten

Bronvermelding:

- ➔ *Werkbladen 2011: Polarisatie en radicalisering bij jongeren – vragen en antwoorden t.b.v. professionals werkzaam in eerstelijnsorganisaties en onderwijs, Wienke D. en Ramadan O. <http://www.nji.nl/nl/Publicaties/Polarisatie-en-radicalisering-bij-jongeren.html>*
- ➔ *Identiteitsontwikkeling en leerlingenbegeleiding, Jos van der Wal en Jacob de Wilde, uitgeverij Couthino, 1996*
- ➔ *Verslag GO-vorming met Adriaenssens en Ahemd Azouz uit Klasse: <http://www.klasse.be/leraren/47160/misschien-houden-we-er-een-leerling-mee-thuis/>*
- ➔ *Brochure “Levensbeschouwing in de hulpverlening”, Birsen Taspinar en Elke Vandeperre, uitgegeven door vzw Motief n.a.v. de Studiedag Levensbeschouwing in de hulpverlening 3 februari 2012*

Deze tekst werd geschreven door vzw Motief naar aanleiding van de studiedag ‘De impact van het radicaliseringsdebat’, die doorging op 5 februari 2015.

© Verspreiden en gebruiken van deze tekst is enkel toegestaan als de bron vermeld wordt.